

S A A T E K S

Sonetist, koostamisest ja tõlgetest

Sonetti (it *sonetto* – väike laul, lauluke) on vahel nähtudki armastusluuletuse sünonüümina. See lühike luulevorm sündis 13. sajandi alguse Sitsiilias imperaator Friedrich II õukonnas, tõenäoliselt tema notari Giacomo da Lentini sulest ja armutunnetest – kõik Giacomo sonetid, mida peetakse esimesteks selles vormis kirjutatud luuletusteks, räägivad luulemina igatsusest kallima järele. Luulevormi kirjutas sama sajandi lõpus kuulsaks Dante Alighieri lembesonettidega Beatricele. Üle terve vana Euroopa sai armastussonettide kirjutamisest aga lausa massimood tänu Francesco Petrarca „Laulude raamatule”, mis kätkeb endas 317 selles luulevormis armuavaldust tema muusale Laurale. Siitpeale hakati Euroopas looma tuhandeid armastussonettide seeriaid. Ehkki selles luulevormis on kirjutatud sajandite jooksul kõikvõimalikel teemadel – filosoofilisi ja sisekaemuslikke, loodus- ja isamaalisi, religioosseid ja poliitilisi luuletusi –, võib armastust siiski pidada sonettide peateemaks.

Siia kogumikku on valitud tõkeluuletused kahe näitaja järgi: teema, milleks on armastus, ja vorm, milleks on sonett. Tuleb aga märkida, et mõlema piirid on hajusad. Kõige laiemas tähenduses võiks ju öelda, et iga luuletus on kantud mingis mõttes armastusest – kui armastust ei avaldata kallimale või ihaldatule, võib selleks olla Jumal, kodumaa, suurkuju, ema, isa, lapsed, sõber, ka loodus; samuti armastus tarkuse, õigluse või vendluse vastu; või osutab armastusele selle puudumine: viha, vaen, kadedus. Sellesse kogumikku on püütud koondada

eelkõige need sonetid, mille on sütitanud romantiline armastus, aga on ka neid, mis vaagivad armastuse kui tunde üle. Armastust väljendab enamasti lüüriline mina, õhates „sinu” järele, kuid on ka abstraktselt armastuse olemust mõtestavaid sonette, samuti neid, kus vaadeldakse armastajaid eemalt või käsitletakse teemat mütoloogiliste kujundite või teiste tegelaste kaudu. Armastusega saab ka nalja. Leidub platoonilist armastust ning meelelist iha. Romantiline armastus ei pruugi alati väljenduda meeldivate tunnetega, armastus on tihti vastuoluline – nagu juba rooma poeet Catullus 1. sajandil eKr luuletas: „Vihkan, ent armastan siiski. Miks nõnda? Sa vastust mult nõuad. / Miks, ma ei tea, aga nii on see ja suur on mu piin” (tlk August Sang). Kogumikus kohtamegi ka armastusega kaasnevaid negatiivseid tundevarjundeid või lausa tugevaid emotsioone: ängi, meeleheidet, armukadedust, esineb vastikust, viha ja vägivaldagi. Lisaks leiavad kajastust täiesti argised abielumured.*

Sonetivormi enda piirid ei ole samuti nõnda selged, nagu poetikaõpikute põhjal võiks järeldada. Klassikalise soneti reeglid näevad ette värsimõõdu, stroofideks jagunemise, riimiskeemi ja pikkuse. Neist viimane on soneti püsivaim tunnus: traditsiooniline sonett koosneb neljateistkümnest värsireast. Algupärase itaalia soneti (nagu hiljem hispaaniakeelse) värsimõõduks sai üksteistsilbik – igas värsis on üksteist silpi. Luuletuse neliteist värssi jagunevad neljaks stroofiks: esimene ja teine koosnevad neljast, kolmas ja neljas stroof kolmest värsireast (stroofiskeem 4+4+3+3). Traditsiooniliselt kätkevad nelikvärssid kahte riimiahelat, levinumateks skeemideks ABBA/ABBA ja ABAB/ABAB, kolmikvärssides võib olla kaks või kolm riimiahelat, nt CDE/CDE, CDC/DCD, CDE/EDC.

* Pikemalt armastuse kujutamisest sonetivormis vt järelsõnast.

Prantsuse sonetis muutusid aga read pikemaks ja värsimõõduks sai aleksandriin ehk 12- või 13-silbik. Stroofid jagunesid küll samamoodi nagu itaalia variandis, kuid kolmikuid alustati paarisriimiga: CCD/EED, CCD/CDD, CCD/EDE.

Inglise sonetis seevastu lühenes värsirida itaalia omast silbi võrra: värsimõõduks sai viisikjamb ehk jambiline pentameeter, mis ingliskeelses luules koosneb kümnest silbist ja lõpeb alati rõhulise silbiga. Kõige järsumalt muutusid stroofika ja riimid – inglise sonett koosneb kolmest nelikvärsist, millele järgneb paarisriim (4+4+4+2). Uudne on inglise soneti puhul seegi, et igas salmis tulevad mängu uued riimid: ABAB/CDCD/EFEF/GG. Selle põhjuseks on peetud inglise keele vähest riimirikkust itaalia, hispaania ja prantsuse keelega võrreldes, mistõttu neljast sõnast koosnevat riimiahelaid on keerulisem leida. Skandinaavia maades, samuti saksa, hollandi ja eesti luules kujunes soneti traditsiooniliseks värsimõõduks kas viie- või kuuejalaline jamb.

Veel on sonetivormile omane sisuline kaheks jagunemine, mida nimetatakse pöördeks ehk voltaks. Enamasti toimub murdumine pärast kaheksandat värssi, kolmikvärsside algul, inglise sonetis esineb pööre aga sageli viimases paarisriimis, soosides puänteerivat või epigramlikumat lahendust.

Niisiis on tegu üpris keeruka luulevormiga – ette on antud värsimõõt koos silpide arvuga, riimiskeemid, jagunemine stroofideks ja sisuline ülesehitus. Traditsiooniline sonett nõudis ka riimipuhtust, helisevat keelt ning rikast sõnavara. Vaatamata neile raskustele on ohtralt väljapaistvaid poete, kes on selle vormi kui mitte valinud oma peamiseks lüüriliseks väljendusvahendiks, siis vähemalt katsetanud mõne soneti kirjutamist. Sajandite jooksul on luuletajad laiendanud sonettide temaatilist haaret ning avardanud ka sonetivormi piire. Sonettide ajalugu vaadates ei leia me sealt sestap ainult reegleid järgivaid luuletusi, vaid avaneb

palju kirjum pilt. Esmalt hakati katsetama luuletuse pikkusega. Nii tekkis juba 13. sajandi lõpus *sonetto rinterzato* ehk tugevdatud sonett, kus igasse stroofi on 11-silbiliste värsside vahele lisatud kaks lühemat, 7 silbist koosnevat rida riimiskeemiga AaBAaB/AaBAaB/CcDdC/DdCcD (lühemad värssid markeeritud väiketähega). Siinses kogumikus leidub sellise vormiga Dante luuletus algusreaga „Oo teie, kes te käite Amori pikka rada”. Sabaga soneti (*sonetto caudato*) mitmesugused variatsioonid hakkasid levima alates 14. sajandist. Esimesed sabaga sonetid sisaldasid ühte lisastroofi, koosnedes ühest lühikesest seitsesilbikus ning kahest üksteistsilbikus värssireast (4+4+3+3+3). Järgmistel sajanditel tekkisid ka lisapaarisriimiga nn estramboo-sonetid (4+4+3+3+2). Siinses valikkogus esineb sellest veelgi kaugemale minev variatsioon: Donika Kelly vabavärsilises luuletuses „Sonett, milles ilmub üksainuke lind” on estramboo-soneti ette lisatud veel üks nelik (4+4+4+3+3+2). 19. sajandil leiutas prantsuse poeet Albert Samain ühe lisareaga ehk 15-värsilise soneti (*sonnet à quinze vers*), mille näidet samuti selles raamatus Indrek Koffi tõlkes näeme.

Hiina keeles tähistab sonetti väljend *shísi háng shī* (十四行詩), mis otsetõlkes tähendab „neljateistrealine luuletus”. Seega on juba määratluse järgi hiina soneti reeglid vabamad ning sellesegi antoloogiasse tõlgitud hiina sonetid on vabavärsilised ja riimideta luuletused, mille sonetilisus seisneb ennekõike just värssiridade arvus.

Traditsiooniliste riimiskeemide kõrval hakati erinevaid mudeleid katsetama juba soneti hällipäevil: Giacomo da Lentini loomingustki leiab ühe ainult kahe riimiga kirjutatud soneti (ABAB/ABAB/AAB/AAB), hilisemal ajal on sonette kirjutatud isegi ühe riimiga ning sajandite jooksul on kõikvõimalikud neljateistkümne värssi riimimise kombinatsioonid läbi katsetatud. Lisaks esineb orbriimilisi sonette, mille kõik read ei riimu;

blankväärsilisi sonette, kus väärsimööduks on viisikjamb, aga riimid puuduvad; samuti sootuks vabaväärsilisi riimideta sonette.

Väärsimööot, nagu öeldud, muutus koos sonetivormi ühest keelest teise liikumisega: eri keeltes said juba üksnes puhtprosoodilistel põhjustel selle luulevormi traditsiooniliseks meetrumiks erinevad väärsimööodud. Veel on sonette kirjutatud trohheuses, daktüülis, anapestis, amfibrahhis, samuti rõhulistes väärsisüsteemides ning 20. sajandi modernistidest alates leidub üha enam ka vabaväärsilisi sonette.

Graafiliselt on eri ajastute autorid neid neljateist rida mitmel moel paigutanud. Algupärastes sonettides ei olnud stroofide vahed markeeritud, vaid need on esitatud ühe 14-realise üksusena: luuletus jaguneb neil juhtudel stroofideks riimiskeemi järgi. Hiljem hakati nelik- ja kolmikväärsse tühja reaga eristama (4+4+3+3), mõnikord on need jagatud hoopis murdekohast kaheks (8+6). Inglise soneti puhul kohtab samuti nii 14-väärsilisi stroofivahedeta luuletusi, jaotumist neljaks (4+4+4+2) või kaheks (10+2). Mõned autorid on eristanud stroofe või omavahel riimuvaid väärsse graafiliselt eenete ja taanete abil. See graafiline mitmekesisus peegeldub ka sonetitõlgetes.

Niisiis võib selle kanoonilise luulevormi jäiku reegleid pidada samuti üheks teemaks, mille piiride hajutamise või lausa lõhkumiseega on luuletajad sajandite jooksul tegelenud. Klassikaliste sonettide kõikvõimalikke teisendusi vaadates tekib paratamatult küsimus: kuidas me üldse teame, et tegu on sonetiga? Ühest vastust polegi – luuletust tajume sonetina eelkõige tänu ridade arvule (14) või stroofikale ja riimidele (4+4+3+3, 4+4+4+2, 4+4+3+3+3, 4+4+3+3+2, 4+4+3+3+1), samuti aitab mõnikord kaasa pealkiri.

Sonett on levinuim kanooniline luulevorm lääne kultuuris ning see paistab hästi välja ka eesti luuletõlgetest. Ometi ei ole seni ühtegi

eestikeelset tõlkesoneti kogumikku ilmunud, napib ka armastusluule tõlkekogumikke. Viimastest seni esinduslikem on „Kaksainus. Maailma armastusluulet Andres Ehini valikus ja tõlkes” (Huma 2004). Siinne raamat on aga esimene lembeluule valimik, mis koondab paljude eesti tõlkijate tööd. Kokku on kogutud olemasolevate armastussonettide eestindused – lisaks tõlkeraamatuile oleme selleks läbi vaadanud ka kultuuriajakirjad (Looming, Vikerkaar, Akadeemia, Tulimuld, Mana, Ninniku) ning teinud nende seast valiku. Kogumikku on kaasatud võimalikult palju nende autorite sonette, kelle luuletused on selle traditsiooni kujundamisel mänginud otsustavat rolli, nt Dante Alighieri, Francesco Petrarca, William Shakespeare, Pierre de Ronsard. Teisalt on olnud sihiks erilaadilisus – tuua välja nii sonettide rikkus kui ka tõlgete mitmekesisus. Kui sama sonetiseeriat on eestindanud mitu tõlkijat – nagu Dante „Uue elu”, Baudelaire’i „Kurja lillede” ja Neruda armastussonettide puhul –, on samast luuletsüklist valitud raamatusse mitme tõlkija tööd. Kahtlemata paistavad lõpptulemusest mõneti välja ka koostajate subjektiivsed eelistused.

Lisaks püüab kogumik täita paar lünka. Näiteks on seni eesti keeles puudunud Giacomo da Lentini sonetid, samuti nappis naissonetistide loomingut, ehkki mitme tuntud poetessi välja-
paistvaimad teosed on nimelt sonetid. Nii jõuavad esmakordselt eesti keelde Mary Wrothi ja Elizabeth Barrett Browningu, samuti Krahvinna Lara selles luulevormis teosed, juurde on tõlgitud Vittoria Colonna, Louise Labé, Gaspara Stampa ja Christina Rossetti sonette. Seni puudusid afroameeriklaste olulisima kunstiliikumise, Harlemi renessansi autorite sonettide tõlked, nüüd saame eesti keeles lugeda selle juhtfiguuri Claude McKay hoogsaid lembe-
laule. Esindamata olid mitmed meie naabrite ja hõimlaste säravad armastussonetid – nüüd oleme rikkamad nii läti, soome, ungari kui ka vene sonetitõlgete poolest. Lisandus hiina 20. sajandi sonette.

Kõiki tõlkeid, mida üritasime valimikku tellida, paraku siiski saada ei õnnestunud (tõlkija ei inspireerunud), samas pakkusid mitmed tõlkijad ise välja neid kõitvate autorite loomingu. Lisaks selgus, et mitmel tõlkijal on varasemast sahtlisse jäänud avaldamata sonetitõlkeid. Nii võib julgelt raamatu kaaskoostajateks pidada tõlkijaid, ning mitte ainult neid, kes aitasid värskete tõlgetega, aga kõiki teisigi, sealhulgas meie seast lahkunud tõlkijaid, kelle kunagine valik peegeldub samuti käesolevas raamatus.

Kokku on valimikus 308 sonetti 104 luuletajalt. Eesti keelde on need jõudnud 55 tõlkija vahendusel kahekümnest keelest – hiina, hispaania, hollandi, inglise, itaalia, katalaani, kreeka, provansi, poola, portugali, prantsuse, rootsi, saksa, soome, tšehhi, ukraina, ungari, valgevene, vene ja vietnami keelest. Uustõlkeid leidub nende kaante vahel 66 (vt loetelu raamatu lõpus) ning nende autoriteks on Contra, Katrin Väli, Indrek Koff, Jüri Kolk, Kalju Kruusa, Maria-Kristiina Lotman, Arne Merilai, Mirjam Parve, Ülar Ploom, Mailis Pöld, Rein Raud, Jürgen Rooste, Peeter Sauter, Ivo Volt ja Märt Väljataga.

Valdavalt on nii varasemates kui ka värsketes sonetitõlgetes järgitud värsimõodus ja riimiskeemides algupärandi vormi või on asendatud see kultuurilise ekvivalendiga, nagu üksteistsilbiku puhul on selleks eesti luules viisikjamb. Tihti on edasi antud isegi nais- ja meesklauslite jaotus, nii näiteks näeme prantsuse soneti tõlgete puhul enamasti nende vaheldumist. Itaalia, hispaania ja portugali sonetitõlgetes kohtab peamiselt üksteistsilbikuid või viisikjambe, prantsuse omades korralike tsesuuridega aleksandriine, inglise ja saksa keelest ümberpandutes viisikjambe jne. 20. ja 21. sajandi vabavärsilised sonetid on mõistagi sellised ka eesti keeles.

Ometi esineb tõlgetes poeetilisi vabadusi, mida tõlkijad on mõnikord selgitanud. Tõlgetes inglise keelest on Märt Väljataga enda sõnul säilitanud meetrumi, aimanud järele riimiskeemi ja võimalusel kõlaefekte, sisust rääkimata, kuid sonettide neljakordseid riime pole ta üldjuhul püüdnud matkida, samuti on mõnel pool teisendatud kolmikute riimiskeemi: „Eesmärk on olnud see, et tõlke adekvaatsus ühelgi tasandil – meetrum, riimiskeem, kõla, kujundid, lauserütm, väiteline sisu jne – liiga palju kannatada ei saaks ja et tulemus oleks takkapihta veel loetav ka iseseisva eesti luuletusena.”* Tema saksa keelest tõlgitud Brechti sonett „Kanti abielu-definitsioonist” vastab küll värsimõõdult originaalile – viisikjamb –, kuid riimidest on tõlkes loobutud.

Ladusust eesti keeles on rõhutanud ühe peaprintsiibina ka Rein Raud oma Dante-tõlgete puhul, samuti on talle tähtis, et tekst ei mõjuks tänapäeva lugejale võõristavalt ja säilitaks loomulikkuse. Ta on selgitanud, et oma aja konventsioonide kohaselt polnud Dantele probleemiks grammatilised riimid, nt *cortesemente* : *sicuramente*, mille eesti vaste oleks *kirjutada* : *joonistada*, ning luuletusest luuletusse korduvad riimid (*Amore* : *core*), samuti rõhuta silpide väljakärpimine ja asendamine ülakomaga, et värsimõõt klappima saaks (eesti keeles nt *tall' ütlesin*). Tõlgetes on aga neid vabadusi püütud vältida, loovutamata seejuures puhtaid riime. Ent värsipikkused võivad Raua eestindustes originaaliga võrreldes varieeruda, sest ta ei ole „alati lühendanud 11-silbiliseks Dante pikemaid värsiridu, ehkki itaalia konventsioon näeb sellistel puhkudel ette silpidega mängimist, et õige arv ilusasti välja tuleks – nagu näiteks eesti fraasi *ma ei tea* võiks vajadusel pidada ka kahesilbiliseks”. Järjekindlalt

* Märt Väljataga, Inglise luule vaim. – Väike inglise luule antoloogia. EKSA 2018, lk 405–406.

ii-silbilisuse juurde jäädes oleks tõlgitud värsireas tihti sisu väljendamiseks vähem ruumi kui originaalis. Raud lisab: „Loodan väga, et see täpse vormi austajaid (kelle hulka ju ka ise kuulun) siiski liiga ei häiri.”*

Tõnu Õnnepalu avab enda tõlgitud „Kurja õite” järeلسõnas põhjalikumalt tagamaid, miks ta on valinud Charles Baudelaire’i kindlas meetrumis riimiliste luuletuste edasiandmiseks vabavärsi: see vabadus on võetud, sest Baudelaire „on ülimalt mõtte-
tihe poeet, kelle värsside mõtte moonutamine tõlkes riimide või meetrumi nimel näib mõttetu vägivaljana”. Õnnepalu selgitab, et originaalis on Baudelaire’i riimid kristalsed ja tähendusrikkad ning eestikeelsete vastete otsimine jääks paratamatult naeruväärseks. Kuna prantsuse keel on riimirikkam, paneb see tõlkija luuletajaga võrreldes ebavõrdsesse olukorda: „sinna, kus on huvitavad, puänteeritud, tähenduslikud riimid, on tal asemele pakkuda tihti vaid hädapäraseid, liiast tarvitamisest kulunud, mittemidagiütlevaid ja sisuliselt sobimatuid kokkõlasid”. Värsimõõdu säilitamiseks tuleks Õnnepalu hinnangul algupärandi sisust umbes kolmandik kuidagi „kokku võtta” või maha vaikida, sest prantsuse keele häälduses kulub „keskeltläbi kolmandiku võrra vähem silpe samade asjade ütleamiseks kui eesti keeles”**. Ehkki on kõlanud ka hääli, et vabavärsiline sonetitõlge ei ole üldse õige tõlge, ei ole me antoloogiat koostades eelistanud üht tõlkemeetodit teisele, soovides nimelt esile tuua erinevaid strateegiaid. Nii saab valimikus nautida Õnnepalu vabavärsiliste tõlgete kõrval ka Ain Kaalepi, August Sanga, Ants Orase meetrilis-riimilisi eestindusi Charles Baudelaire’i loomingust.

* Rein Raud, Sissejuhatus. – Vita Nova. Uus elu. Tallinna Ülikooli Kirjastus 2012, lk 40–41.

** Tõnu Õnnepalu, Järeلسõna. – Charles Baudelaire, Kurja õied. EKSA 2000, lk 484 jj.

Kui teiste tõlgete lahknevused originaalist märgivad enamasti muutusi riimides ja meetrumis, siis Hasso Krulli tõlgitud Stéphane Mallarmé sonett võtab ühest küljest rohkemgi vabadusi, loobudes algupärandi stroofistruktuurist. Teisalt püüab ta teost trükikujunduslikult teisiti esitades kompenseerida tõlkes kaotsi läinud tähenduslikke tasandeid. Krulli põhjendusel on luuletus tõlgitud viisil, mis sarnaneb Mallarmé graafilisele hilisteosele „Un coup de dés” („Täringuvise”, 1897): „Nõnda on võimalik teatava piirini edasi anda Mallarmé teksti polüseemilist keerukust ja ruumilisust. Ühtlasi rõhutab graafiline vorm Mallarmé luule modernistlikke aktsente.”*

Uusi tõlkeid tellides ei esitanud me tõlkijaile vormilisi ettekirjutusi, neil olid vabad käed. Valdavalt on eesti versioonis püütud säilitada originaali vormiomadusi, ehkki esineb mitmesuguseid nihkeid. Nii näiteks võimendas Arne Merilai enda sõnul Pessoa luuletuste paigutist irdriimilisust ja rütmirikkust veelgi.

Vabadusi esineb ka Mirjam Parve Lórinca Szabó tõlgetes. Eri-nevalt Önnepalust ei ole ta neid tõlkinud vabavärsilisteks, koguni vastupidi. Szabó originaalides puudub meetrum, määratud on silpide arv värsireas, mis varieerub 10–11 vahel; Parve tõlked seevastu rajanevad jambilisel alusel, ehkki värsid on eri pikkusega. Szabó sageli irdsetest riimidest on üldse loobunud. Parve selgitab oma tõlkestrateegiat orgaanilisena: „Szabó sonetid on sügava isikliku leina, armastuse ja süütunde väljendused. Selle materjali välisesse vormi (sh lähteteksti imitatsiooni, kuigi katsetasin muudki) sundimine tundus vägivaldne – kui proovisin, hakkas mul huvitaval kombel füüsiliselt paha. Nii et ei hakanudki sundima. Samas tundus emotsionaalse kaose tasakaalustamiseks ikkagi vajalik mingisugune vormiline korrastatus. Lasin tekstidel

* http://www.eki.ee/ninniku/NINNIKU1/luuletused/Mallarme_kom.html.

(püüdes küll mitte laskuda mingisse müstitsismi) võtta sellise kuju, nagu nad justkui ise tahtsid, alustades mõnest võtmefraasist või kujundist. Pealegi võiks jambiline värsimõõt ju eesti luuleteadvuses mingeid sonetikonnotatsioone äratada, ehkki see polnud valikukaalutus, vaid pigem järeelmõte.”

Riimide ja silbiarvu küsimuse otsa komistas Contragi, kelle läti sonettide tõlked küll järgivad neid originaalide vormivõtteid, kuid mure oli küllalt vaevav, et inspireerida teda luuletama. Nii sündis Contral töö käigus metapoetiline sonett, mis võtab hästi kokku sonetitõlkijate ühised sõlmpunktid. Tegu on ühtlasi esimese eesti sonetiga soneti tõlkimisest:

*suur tõlkimisekibu haaras nii mu
et eestindama asusin sonette
siis selgus sõnad üldsegi ei riimu
kas tähti üle on või liigne silp jääb ette*

*kui riimub siis see mõttega ei liimu
ja ubke ettevõtte sumbus silmavette
ei tahtnud appi kutsuda ka Siimu
ma ikka hoian elus põbimõtte*

*saan ise hakkama ei küsi abi muusalt
ja otsustasin tulistada puusalt
ja võttes arvesse et aeg on kasin*

*ei raiska rohkem väärtuslikke hetki
ja täitsa nullist ise luuletasin
ja pole lugu et ei tulnud tast sonettki*

*või oli isegi ehk üsnagi sonett ta
kuid veel kaks rida ja nüüd küll läks metsa*

See raamat sai võimalikuks tänu paljude inimeste abile ja pühendunud tööle. Täname hindamatu panuse eest tõlkijaid, kes selle loomingulise väljakutse vastu võtsid ning värskete tõlgetega eestikeelset sonetivaramut rikastasid. Suur aitäh Kalju Kruusale, kelle sulest pärinevad hiina autorite tutvustused raamatu lõpus. Väärtuslike nõuannete eest kuulub meie tänu Maria-Kristiina Lotmanile, Liina Lukasele, Indrek Koffile, Lauri Pilterile, Ülar Ploomile, Rein Rauale, Sirje Ratsole, Riina Roastole, Jüri Talvetele, Valner Valmele, Ivo Voldile ja Märt Väljatagale.

Koostajad

Charles Baudelaire

1821–1867

XXII EKSOOTILINE LÕHN

Kui sügispäikse all ma õhtul õhetaval
tunnen lõhna, mis kõeb su kuuma põue seest,
silmad suletud, näen, kuidas kohumas veest
on üks õnnelik rand lausa lõõskaval taval,

laisk saar, kus mõnelgi puuksal hämmastaval
ripub vilju, mil mahl maitseb magusam meest,
kus pakub inimtõug näha rühikat meest
koos naisega, kel näos vaade rabavalt aval.

Su lõhnal lasen nii end lummutada ma,
et mu ette ta toob veel rikka sadama,
väsinud laevu täis, mis purjetanud sinna,

ja kõikjal õhus on hõng tamariskipuilt,
mis ringi keerutab, et jõuda siis mu ninna,
kuna mu kõrvu laul tungib madruste suilt.

Prantsuse keelest tõlkinud Ain Kaalep

Anna Ahmatova

1889–1966

*

Mis hullus! Taltuda su tahte ees?
Vaid Loojale ma alistun. Ei talu
aukartusvärinaid ma ega valu,
jääd mulle ikka timukaks mu mees,

ta maja türmiks. Kord, kui väljas kees
detsembriudu, ise paljajalu
ju tulin leidma soojust, toidupalu,
tuld läbi akna nähes sinu lees.

Nii läbipaistva ruudu taga lind
kesk tuisuilma peksleb talveaegu
ja verepitsmeis on ta valge rind.

On minus õnn ja hingerahu praegu.
Jää hüvasti. Sind armastan, et uks
kord teelisele jäi sul avatuks.

Vene keelest tõlkinud Kalju Kangur

Pablo Neruda

1904–1973

II

Armas, kui palju tuleb käia, et jõuda suudluseni,
kui palju üksildast ekslemist enne sind!
Rongid veerevad üksi vihmaga kaasa.
Taltalis pole veel koitma hakanud kevad.

Aga sina ja mina, mu armas, meie oleme koos,
ihukatetest kuni juurteni oleme koos,
sügisel, vees, puusades ikka koos,
kuni jääme vaid sina ja mina, meie koos.

Mõelda vaid, kui palju kive pidi kandma jõgi,
kui palju vett Boroa suudmesse viima,
mõelda, et meie vahel olid rongid ja rahvad,

aga muud polnudki vaja kui teineteist armastada,
ühes meeste ja naistega, kes ei tea, mida teha,
ühes maaga, mis levitab ja kasvatab nelke.

Hispaania keelest tõlkinud Carolina Pibelgas